

Ökade möjligheter att ingripa mot rattfylleri och sjöfylleri

Till justitieutskottet

Justitieutskottet har den 13 mars 2008 beslutat att bereda skatteutskottet respektive civilutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2007/08:53 Ökade möjligheter att ingripa mot rattfylleri och sjöfylleri jämte den med anledning av propositionen väckta motionen 2007/08:Ju21 i de delar som berör utskottens beredningsområde.

I propositionen föreslås åtgärder som syftar till att öka trafiksäkerheten på land och till sjöss. Förslagen innebär i huvudsak att Tullverket och Kustbevakningen ges befogenheter att vidta åtgärder till förhindrande och utredande av trafiknykterhetsbrott.

Civilutskottet har beslutat att avge yttrande över propositionen i fråga om förslagen som gäller ingripanden mot sjöfylleribrott (avsnitten 8 och 9.1) samt motion Ju21 i den del motionen behandlar sjöfylleribrott (yrkande 3). Vidare har utskottet beslutat att med detta yttrande till justitieutskottet överlämna de under den allmänna motionstiden år 2007 väckta motionerna C204 och C336, vilka hänvisats till civilutskottet.

Utskottets överväganden

Inledning

Enligt 20 kap. 4 § sjölagen (1994:1009) gäller att den som framför ett fartyg eller i övrigt på ett fartyg fullgör en uppgift av väsentlig betydelse för säkerheten till sjöss och då är så påverkad av alkoholhaltiga drycker eller något annat medel, att det kan antas, att han inte på ett betryggande sätt kan utföra vad som därvid åligger honom, döms för sjöfylleri till böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet att anse som grovt, ska enligt 20 kap. 5 § samma lag dömas för grovt sjöfylleri till fängelse i högst två år.

Vid bedömande av om sjöfylleribrottet är grovt ska särskilt beaktas om

1. gärningsmannen har haft en alkoholkoncentration som uppgått till minst 1,0 promille i blodet eller 0,50 milligram per liter i utandningsluften,
2. gärningsmannen annars har varit avsevärt påverkad av alkohol eller något annat medel,
3. den uppgift som gärningsmannen haft att fullgöra varit särskilt krävande med hänsyn till fartygets egenskaper eller andra omständigheter, eller
4. framförandet av fartyget har inneburit en påtaglig fara för säkerheten till sjöss.

Promillegränsen i punkt 1 infördes den 1 juli 1999 (prop. 1998/99:43, bet. JuU15, rskr. 166).

Enligt 4 § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott döms den som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn efter att ha förtärt alkoholhaltiga drycker i så stor mängd att alkoholkoncentrationen under eller efter färden uppgår till minst 0,2 promille i blodet eller 0,10 milligram per liter i utandningsluften för rattfylleri till böter eller fängelse i högst sex månader. För rattfylleri döms också den som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn efter att ha intagit narkotika som avses i 8 § narkotikastrafflagen (1968:64) i så stor mängd att det under eller efter färden finns något narkotiskt ämne kvar i blodet. Detta gäller dock inte om narkotikan intagits i enlighet med läkares eller annan behörig receptutfärdares ordination. För rattfylleri döms även den som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn och då är så påverkad av alkoholhaltiga drycker att det kan antas att han eller hon inte kan framföra fordonet på ett betryggande sätt. Detsamma gäller om föraren är lika påverkad av något annat medel. Är brottet att anse som grovt, ska föraren enligt 4 a § samma lag dömas för grovt rattfylleri till fängelse i högst två år.

Vid bedömande av om rattfylleribrottet är grovt ska särskilt beaktas om

1. föraren har haft en alkoholkoncentration som uppgått till minst 1,0 promille i blodet eller 0,50 milligram per liter i utandningsluften,
2. föraren annars har varit avsevärt påverkad av alkohol eller något annat medel,
- eller 3. framförandet av fordonet har inneburit en påtaglig fara för trafiksäkerheten.

Enligt 2 § lagen (1976:1090) om alkoholutandningsprov får polisman, även utan misstanke om rattfylleribrott, ta alkoholutandningsprov på förare av motordrivet fordon. Till skillnad från vad som således gäller i trafik på land med motordrivna fordon är rutinmässiga alkoholutandningsprov, s.k. sållningsprov, inte tillåtna i sjötrafik.

Rattfylleriutredningen

I december 2003 beslutade den dåvarande regeringen att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda vissa frågor om rattfylleri- och sjöfylleribrottslighet.

Utredningen, som antog namnet Rattfylleriutredningen, har 2006 överlämnat dels delbetänkandet Rattfylleri och sjöfylleri (SOU 2006:12), dels slutbetänkandet Ökade möjligheter till trafiknykterhetskontroller vid gränserna (SOU 2006:47) till regeringen. Betänkandena omfattar bl.a. frågorna om befogenheter för tjänstemän vid Kustbevakningen att ingripa mot sjöfylleribrott och om införande av en promillegräns för sjöfylleri samt rutinmässiga alkoholutandningsprov.

När det gäller normalgraden av sjöfylleri föreslog utredningen att en nedre promillegräns om 0,2 promille införs i 20 kap. 4 § sjölagen. Från den nedre promillegränsen undantas utifrån den befintliga regeln om lanternföring som finns i de internationella sjövägsreglerna den som framför eller i övrigt fullgör en uppgift av väsentlig betydelse för sjösäkerheten på maskindrivet fartyg med en längd under sju meter och vars maximifart inte överstiger sju knop, på segelfartyg med en längd under sju meter samt på fartyg under rodd. Med en sådan gränsdragning skulle även kajaker, roddbåtar, mindre segelbåtar, båtar med mindre utombordsmotorer, vindsurfingbrädor m.m. hållas utanför promilleregeln. Den nedre promillegränsen föreslogs, liksom övriga regler om sjöfylleri, tillämpas i samtliga farvatten och såväl på den som framför ett fartyg som på den som i övrigt fullgör en uppgift av väsentlig betydelse för säkerheten till sjöss. Utredningen föreslog dessutom att det införs en direkt tillämpbar promilleregeln även för grovt sjöfylleri om 1,0 promille. Regeln skulle avgränsas på samma sätt som vid sjöfylleri som inte är grovt. Med en sådan bestämmelse blir det, enligt utredningen, möjligt att döma för grovt sjöfylleri enbart på grund av ett brott mot promilleregeln. Beträffande avgränsningen för vilka fartyg som borde omfattas av promilleregeln uttalar utredningen att, om det hade funnits behörighetsregler för fritidsbåtrafiken, det varit lämpligt att knyta an till den regleringen. Vid tidpunkten för utredningsbetänkandets överlämnande saknades dock den möjligheten.

I anslutning till promillegränsen föreslog utredningen också en möjlighet att ta rutinmässiga alkoholutandningsprov till sjöss och en möjlighet att ta blodprov vid sjötrafikolyckor, bl.a. föreslogs att polisman och kustbevakningstjänsteman ges befogenhet att genomföra rutinmässiga alkoholutandningsprov enligt 2 § lagen (1976:1090) om alkoholutandningsprov på den som framför ett fartyg eller i övrigt fullgör en uppgift av väsentlig

betydelse för säkerheten till sjöss. Rutinmässiga alkoholutandningsprov ska, enligt utredningsförslaget, inte genomföras i de fall det är uppenbart att fartygets storlek eller karaktär utesluter en tillämpning av promillereglererna.

Propositionen

I propositionen föreslår regeringen ökade möjligheter att ingripa mot sjöfylleribrott. Förslagen innebär sammanfattningsvis följande. En tjänsteman vid Kustbevakningen ska ha befogenhet att ta alkoholutandningsprov i form av bevisprov på den som är skäligen misstänkt för sjöfylleribrott. För att kunna ta sådant prov ska tjänstemannen ha befogenhet att stoppa fartyg. Kustbevakningen får besluta att inleda förundersökning om sjöfylleribrott. De befogenheter och skyldigheter som undersökningsledaren har enligt rättegångsbalken gäller då Kustbevakningen. En tjänsteman vid Kustbevakningen ska före och under en förundersökning om sjöfylleribrott ha samma självständiga befogenheter som en polisman har att använda tvångsmedel och vidta andra åtgärder samt bruka våld. Befogenheterna för en tjänsteman vid Kustbevakningen att ta alkoholutandningsprov i form av bevisprov till sjöss och att stoppa fartyg för sådan provtagning förs in i lagen (1976:1090) om alkoholutandningsprov. Befogenheten för en sådan tjänsteman att använda våld när fartyg ska stoppas regleras i polislagen (1984:387). Befogenheterna för Kustbevakningen att inleda förundersökning om sjöfylleribrott samt för myndighetens tjänstemän att i övrigt använda tvångsmedel införs i lagen (1982:395) om Kustbevakningens medverkan vid polisiär övervakning.

I propositionen föreslås även en ändring i sekretesslagen (1980:100). Den föreslagna ändringen innebär att sekretess inom hälso- och sjukvården samt socialtjänsten inte ska hindra att uppgift lämnas till polismyndighet eller annan myndighet som ska ingripa mot brott, om uppgiften behövs för att förhindra ett förestående eller avbryta ett pågående trafiknykterhetsbrott, däribland brott som avses i 20 kap. 4 eller 5 § sjölagen.

Lagändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 juli 2008.

När det gäller Rattfylleriutredningens övriga förslag, däribland förslaget om att införa en nedre promillegräns på 0,2 för sjötrafiken, anges i propositionen att förslagen bereds vidare inom Regeringskansliet. En departementspromemoria kommer att remitteras under våren 2008 gällande frågan om en avgränsning som föreslås för behörighetsbevis för fritidsbåtar och fritidsskepp är lämplig även för en nedre promillegräns till sjöss. När frågan om lämpliga regler gällande avgränsningen för vilka fartyg som bör omfattas av en nedre promillegräns har beretts färdigt, avser regeringen att återkomma med förslag avseende en nedre promillegräns för sjötrafiken.

Motionerna

I motion Ju21 av Thomas Bodström m.fl. (s) föreslås ett tillkännagivande om att sänka högsta tillåtna promillegräns på sjön till 0,2 promille (yrkande 3). Motionärerna anför bl.a. att onykterhet till sjöss är ett stort problem och att det är hög tid att sänka högsta tillåtna promillehalt på sjön till 0,2 promille, samma promillegräns som gäller på land.

Även Inger Jarl Beck (s) föreslår i motion C204 ett tillkännagivande om att samma promillegräns ska gälla för sjöfylleri som för rattfylleri.

Ett liknande förslag till tillkännagivande finns också i motion C336 av Anneli Särnblad och Peter Hultqvist (båda s). Enligt motionärerna bör en nedre promillegräns om 0,2 promille införas för normalgraden av sjöfylleri (yrkande 1). Vidare föreslås att polisen och Kustbevakningen ska kunna genomföra rutinmässiga alkoholutandningsprov för att kontrollera trafiknykterheten till sjöss (yrkande 2). Motionärerna hänvisar till det förslag Rattfylleriutredningen lämnat i sitt delbetänkande Rattfylleri och sjöfylleri (SOU 2006:12).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens uppfattning angående behovet av åtgärder för att öka trafiksäkerheten till sjöss. Lagförslagen i denna del innebär, såvitt utskottet kan bedöma, att myndigheternas resurser kommer att kunna utnyttjas mer effektivt i kampen mot trafikonykterheten till sjöss. Civilutskottet föreslår att justitieutskottet ska föreslå riksdagen att anta de framlagda lagförslagen som gäller ingripanden mot sjöfylleribrott. Civilutskottet noterar emellertid att 20 kap. 5 § sjölagen (1994:1009) inte anges i den föreslagna lydelsen av 1 § första stycket och andra stycket 3 lagen (1976:1090) om alkoholutandningsprov (jfr lagförslagen 2.3, 2.4 och 2.5). Lagen om alkoholutandningsprov bör innehålla en hänvisning till nu nämnda bestämmelse i sjölagen.

När det gäller motionsyrkandena konstaterar civilutskottet att spörsmålen om att införa en nedre promillegräns på 0,2 för sjötrafiken och en möjlighet att ta rutinmässiga alkoholutandningsprov till sjöss är föremål för beredning inom Regeringskansliet. Av propositionen framgår att en departementspromemoria kommer att remitteras under våren 2008 gällande frågan om en avgränsning som föreslås för behörighetsbevis för fritidsbåtar och fritidsskepp är lämplig även för en nedre promillegräns till sjöss. När frågan om lämpliga regler gällande avgränsningen för vilka fartyg som bör omfattas av en nedre promillegräns har beretts färdigt, avser regeringen att återkomma med förslag avseende en nedre promillegräns för sjötrafiken.

Enligt utskottets mening bör resultatet av den fortsatta beredningen av Rattfylleriutredningens förslag och beredningen av frågan om vilka fartyg som bör omfattas av en nedre promillegräns nu inte föregripas genom några uttalanden från riksdagens sida. Till saken hör också att frågan om

en nedre promillegräns för sjötrafiken av flera olika skäl är komplicerad och att de regler som gäller för rattfylleri inte utan vidare kan göras tillämpliga för sjöfarten.

Med det anförda föreslår utskottet att justitieutskottet avslår samtliga motionsyrkanden.

Stockholm den 10 april 2008

På civilutskottets vägnar

Carina Moberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Carina Moberg (s), Inger René (m), Ewa Thalén Finné (m), Andreas Norlén (m), Lennart Pettersson (c), Christina Oskarsson (s), Jan Ertsborn (fp), Hillevi Larsson (s), Christine Jönsson (m), Yvonne Andersson (kd), Anti Avsan (m), Egon Frid (v), Ameer Sachet (s), Lars Tysklind (fp), Jan Lindholm (mp), Katarina Brännström (m) och Fredrik Lundh (s).

Avvikande mening

Sjöfylleri (s, v, mp)

Carina Moberg (s), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s), Egon Frid (v), Ameer Sachet (s), Jan Lindholm (mp) och Fredrik Lundh (s) anför:

Rattfylleriutredningens betänkanden överlämnades för två år sedan. Vi har inga erinringar mot de framlagda lagförslagen men noterar liksom majoriteten att 20 kap. 5 § sjölagen (1994:1009) inte anges i den föreslagna lydelsen av 1 § första stycket och andra stycket 3 lagen (1976:1090) om alkoholutandningsprov (jfr lagförslagen 2.3, 2.4 och 2.5). Lagen om alkoholutandningsprov bör innehålla en hänvisning till nu nämnda bestämmelse i sjölagen. De förslag som regeringen nu presenterar är emellertid, enligt vår mening, klart otillräckliga. Den förra regeringen hade långt framskridna planer på lagstiftning redan 2006 i en rad frågor som skulle tydliggöra att såväl rattfylleri som sjöfylleri är oacceptabelt, bl.a. en skärpt lagstiftning om sjöfylleri med lägre promillegräns och skarpare påföljder för den som kör berusad på sjön. Vi anser att regeringens proposition visar brister på initiativ och att kampen mot alkohol i sjötrafiken segdras.

Enligt vår uppfattning är det nu hög tid för en lagstiftning som innebär att en nedre promillegräns införs för sjöfylleri motsvarande den som gäller för rattfylleri och att det blir möjligt att rutinmässigt ta alkoholutandningsprov för att kontrollera nykterheten till sjöss. Vi anser att regeringen nu måste agera och visa att man tar onykterhet i trafiken på allvar. Vi ställer oss alltså bakom motionerna om att Rattfylleriutredningens förslag i dessa delar ska genomföras, och vi anser att detta ska ske snarast.

Vad som anförts ovan bör justitieutskottet föreslå riksdagen att, med bifall till motionerna Ju21 yrkande 3, C204 och C336 yrkandena 1 och 2, som sin mening ge regeringen till känna.